

~~enato~~

obsah:

enato

- 1/ Jiří Jílek:
"V díle je mzda" /str. 28/
- 2/ Martin Buber:
Šiflut : O pokoře /str. 20/
- 3/ Zbyněk Hába:
Bezruč /str. 18/
- 4/ Antonín Blažek:
K případu Sabinovu /18 str./
- 5/ Louis Simpson:
Básníkem Ameriky /str. 15/
- 6/ Jiří Vícha:
Krajina milost /str. 12/

obrázek: Valušek: Bílá sobota /grafika/

~~.....~~
enato

J i p i

J i l o k

" V a i l o j e m z d a "

**Úryvky z literární pozůstatosti sobotin-
ského epochaře a malíře.**

Nemám rád příliš silné výrazy, kterých se užívá tam, kde je řeč o umění, ať už jde o jeho působení angažované, zaměřené v nějaké doktríně nebo o výklad jeho vnitřních estetických kvalit. Přesto musím použít pojem, jehož obsahem přesahuje mé schopnosti a je spíše jen mým mluvením a přáním.

Má práce je mi jakýmsi hledáním ztraceného straseného ráje a útěchy z labyrintu světa. Unikám od všeho, čím strádá skeptik, jímž jsem se stal vůči světu i člověku. Je mi hledáním klidu a odpočinku, byť klopotná mochařská práce bývá tak podobná řeholi velmi přímé. Použil jsem slova ráj, ač v tomto pojmu je ráj religiozita, není v něm vylučnost. Vždyť každý z nás, každý člověk v době dětství a mládí, zahlédl odlesk takového ráje a nese ho s sebou stále. Za to, co jsem dosud řekl, by mě kritika, ať z le-
va či zprava jistě nepochválila a nazvala

by mé zaměření unikem ze současnosti. Co
naplat, musil bych takové pekárání vzít
na sebe, ale měl bych tu výhradu, že unik
ze současnosti není unikem ze života, že
dokonce může být návratem k jeho pramenům,
k jeho zdrojům, které nepodléhají zkáze a
jsou vskryta současně v každé době.

Ve své práci neusiluji o žádný osob-
ní cíl, nechci sloužit žádné ideologii,
nechci ani vyjadřovat moji dobu, nejsem
toho prostě práv.

Co bych chtěl: Zamíjel-li někoho některá
z mých esch, byl bych rád a byl bych spoko-
jen, kdyby mu byla tma, čím je trochu čist-
té vody žiznivému nebo stín unavenému chod-
ci.

Když nucen jsem stoulovat
s hladem svým
a hryzat dlouhé chvíle kost
a slovo shůry nesesílá žádný bůh
v hněvu či slitování
i strom, i kámen, příroda mlčí -

jen zní a slova neřekne,
zda nezbyvá mi to,
čeho se soudruzi zbytečně děsí?
Smím se sebou mluvit
a obírat se sebou sám.
Jako by stejně to nebylo
vést tenhle mono - dialog
anebo s druhým hovořit.
Vždyť naslouchal-li druhému,
ze zvuků, které vydává
si stejně děláš vlastní řeč.

Vymačkal jsem poslední barvičky, pobar-
vil kdejakou destičku a hadřík, rozmáčkal
a do bedny hodil sošku. Začal špatně vidět,
zamlžil hlavu nikotinem, potýral revmatic-
ké svaly trháním polen a tak náhle pro dneš-
ní den se mi nenabízí žádná perspektiva.
Tahle vakuum, tahle možnost dělat se co
chceš je nesnesitelná a tak sahám k prostřed-
ku osvícení. Píšu. - Účel není. Je jen
důvod. A jako mě malování vyčerpává a nej-
de, tak tohle psaní mi doslova teče z pera

a uchvacuje mě vědomí, že kdybych teď se-
šel psát román nebo cokoliv řečí vázanou
i nevázanou na jakéholiv téma, které si
určím, vycházeli by mi obrázky, myšlenky,
děje, nálady bez ustání a zastavit by mě
mohlo snad jen, kdyby mi ochromila ruka.
Proč zrovna je to dopis, čert ví, snad že
mi to dává jakýsi pocit, že dělám něco
účelného, něco konkrétního, co má posí-
litelnou funkci alespoň v tom, že to donu-
tí pošťáka brát to do ruky, štemplevat, že
to pak jede vlakem, že se to pak roztáhne,
vůbec, že se s tím něco děje, že to tak
k něčemu je. Asi nejsem kumštýřská náture,
když mám takové praktické zálosti, neboť
umění je "vše o sobě".

Málem jsem ve stavu, který by se dal
nazvat blaženstvím, i s tím, že cítím mož-
nost dělat potěšitele, utěšitele, utvrz-
vat spokojenost a mít na stál.

Přezvláštní vše. Strážná nadělování,
nepříjemnosti, trápení, trvají-li delší dobu,
rozkládají člověka, až se nakonec sám sobě

ztratí v narmosti. Ale takhle potěcha psát,
to je tolik, jako formulovat se v tvar, for-
mulovat se jako předmět. Sám sobě být předmě-
tem. Býti ve věcech.

Nanamulo se mi psát dopisy. Soudím ten-
hle, který se něčeho nedožádá, něčeho neo-
čekává - ale bude v tom nutně jakýsi tvar,
jakási tvář a to taková, jak jin ohraničím.

To je úžasná věc moji takhle vyskočit ze
sebe sama.

Nadehžejí dny vyrovnání
již dary, které dány byly,
přicházejí vniveč
podřiznut je pen stromu něho
když ovoce počlo dozrívati
Bez úspěchu zahánění lítost
ironickými připovědmi
přes vůli rozumu,
jenž pochopil nutnost tohoto zániku
slova proseb kruhem obsedají stůl

Když člověk dělá bez přerušení, tak nakonec

ztratí všechna nepřítka a dopadne to tak, že k večeru to seskrábe a přešepkuje, aby druhý den měl pocit, že udělal hloupost, že to měl nechat, že to asi bylo dobrý. Teď zrovna tedy dělám takový spíš koherese než obraz a bojím se, aby sem někdo nevlez, protože si nejsem jistý, jestli to není tak uhozený, že bych se shodil na hodnost kýčeře, nebo jestli to není tak dobrý, že k tomu nemá kdo co mluvit...

To, co se ti daří, to nepřítahuje, ale má tě k lelkování. Já mám ten prokletý obraz za zídý a pořád mě to nutí, abych nechal psaní, ohlédl se a zase se trápil...

Ať někdo něco vykládá o tvůrčí pohodě. Není větší nesmysl. Co je to za pohoda, když by člověk co chvíli raději sáhnul po bouchačce místo po vercajku. Ale ani to nesmí udělat. Máme jen jedno. Dělat, dělat až do zhroutení, které nepřichází. Dělat a trápit se.

Peklo, peklo znám důvěrně. Proto člověku

všechny lidské tragédie připadají nicotné.
Peklo - to je jediná autentická realita.
A všechny příjemnosti nejsou více, než šal-
ba pekel. Dělám harmonii, ale teď jsem se
ohlédl na ten obraz a zrak mi zachytil sou-
časně hadr, do kterého utírám štětec. Jak
ten hadr může vedle toho obrazu být, když
s ním barevně vytváří takovou disharmonii.
Vidíš, tak se mezi sebou vraždí věci. Je
to svět vraždění a zániků...

Bože, kde jsou ty doby, kdy bylo možno
omalovat model a gustýrovat se na té šaleb-
né přírodě...

Absolutně harmonický tvar je koule. Ta
je pořád koulí, pořád sama sebou, ať na ni
koukáš jak chceš. Jiné těleso se mění podle
perspektivy. Je bezcharakterní a lze pořád
jinak. Vidím smysl v tom, obětovat rychle
život vymodelování absolutní koule.

Předevčirem hráli na rádiu Pastorální od
Beethovena. Já se zankl v kvartýře, zhas
světlo a vypil deci vína. Kdybych býval při

posledním taktu umřel, shleďal bych se spravedlivým a byla mi milostí sama smrt...

Mám tak jasné muzikální sny, že mi vadí, že neumím psát noty. Mám hotový jeden kus pro varhany, trubku, lesní roh, tympány a tenor.

Vznikmal takhle: Jdu krajinou v jasném létě. Ta krajina je dhor. Najednou vidím menší kostel - spíš kapli. Tak jdu dovnitř. Muzika pokračuje - ale nikdo tu není. Kraje to samo. Najednou se to zlomí a začne dramatické crescendo - trubka, lesní roh, varhany, tympány. Ta muzika je strašná jak zabí-
tý bůh a teď do toho ten tenor. On zpívá jediný výkřik: "Kde jsi? Kde jsi?" Já se kamaráde klepal. Já ten koncert znám celý nazpaměť. Ale jak to napsat?

Nedopřál jsem náiku bolestem svým
louhem pohrdání zaléval své srdce
kdykoliv slyšelsa stěchy alž
Jak supi kroužily myšlenky mé

pod bání lebky

čekající až v poušti zahymu víra i cit

Jezdec podoben divokému koni

Kaň jezce nezhodil

a nezkontrolil jezdec koně

Ten pes je duch sarkastický a jízlivý. On ví, že jsem na něj krátký, že ho neho-
nám a tak si ze mne dělá posměšky. Když ho
vyháním, tak popoleze jen tak na tři metry.
Pak se ke mně obrátí obličejem a všelijak
uštěpačně pošťkává, vyloženě se směje a
jinak. Někdy mi podá ze země sirku a v zá-
pětí na to by nesebral ani buřtu. Tak je
to obráceně. On se baví a já jsem mu pro
blázna. Sefezat ho nemůžu, protože ho ne-
chytím a chytat ho podváděm, to se nesrovná-
vá s mým charakterem.

On je velepes. První, co se naučil bez
ovčeni, je otvírání dveří. Otevře jakáko-
liv dveře, leč je nezavře a tak je teď v
domě pořád čerstvý prvan. Druhé, co se
naučil - sedat si na židli, zvláště ke

stolu nebo okna. Pomruje z okna provoz venku, který komentuje.

Miluje kantáty a vůbec rádio, ale kantáty zvlášť. Náspicuje uši a určité pasáže spoluzpívá. Tebou mu při tom slzy téma řádá, co má v tvři. Kantáty se hrajou čistě kvůli němu. To už se pozná, kdy má na to náladu. On nevyje, to je artikulované pění.

Vychovat by ho snad bylo možno jen normálním působením. Misičné tresty považuje za výzvu k hádkám. Když žral slepice, byl mláčen trámen. Bral to jako žertování a jásal. Jednou též jsem mu utal děsnou facku. Pak mi pořád jeand okousával ruku, jako bych mu vrazil další.

Miluje ženy, jiniž je rozmazlován. Před každou paní činí taneček - zvláštní taneček. To se zavine, jako by chtěl nosen dosáhnout ocásku a točí se a dělá oddaný obličej... Oni utěšujícího je v obličejí psa a jeho příhody povznášejí. Já pak ze psa pocházím a v psa se obrátím, jestliže z hlíny slovák pochází...

Člověk nemůže žít bez nějaké životní radosti, na niž se těší. A tak já se vždycky těším, kdy všichni odejdou z baráku, v ten okamžik začnu vydávat různé kvílivé zvuky a nářky, jejichž logické opakování mě uvede do jakéhosi transu mimo prostor a čas. Bože, tahle forma existence je mi tak cizí, že nevím, jak jsem k ní přišel. Kdo si mě oděl nahotou Krista pána a já nevím, jak se mám v takovém kroji chovat.

Tak se stalo mým návykem životním žít v ustavičné nepohodě a sychravosti. Tak mojí erbovní barvou jsou sasa a vápen a přirozenosti tělesných pocitů zima a všelijaké loupání a malátnost, že si neumím představit nějakou harmonickou shodu s vnějším životem.

Vítej ty bohu
jeleň andělé jsou mázy
Rouhavou prosbu mám
jako jsou všechny prosby
pro to že se domáhají služeb

Vidíš me: jak klečím
na prahu nicoty
zamčený jsou však její dveře
a otevřít se nemají dříve
dokud jak kolečník nazazdívám
ohvalebnou koledu
k pochvale tohoto Jeouena
které me nechce přijmout ani propustit
Čas mládí mého zpfítomnit se mi nechce
abych jeho sloku vykřikl nevytěšenou
Jak pak od té doby v klausuře dílny své
jsem žil

a práce má v prach se rozpadá
ztratil jsem svoji podobu mezi lidmi
a neshledávám sama sebe
odcizeny jsou mi vlastní oči
říkají mi moje děti
proč se tak hloupě usmívám
zíraje na ně
a přátelé z mé prázdnoty
si vytvoří podoby
nad mniž taenou
Ty bohu

jehož andělé jsou mrazy
nosním potěšení žádného
a nyní i bolest mě opouští
na prahu nicoty klečím
však zavřeny jsou její dveře

Vnoř se do antiky, čti antiku a o anti-
ce - lecké zvlášť. Pookřeješ a ohledíš,
že jasné je lepší než temné, rozumné lepší
nežli fantastické, čimst lepší nežli kouř,
přesnost lepší než přiblíženost, tvar lepší
než beztvornost...

... já se vřiji do čehokoliv, až jsem
s tím autentickéj. Tak třeba mám úplně přes-
ný pocit psa, flásky nebo kamen nebo šroubu
a všechno chápu vědomě té věci. - Jemný se
nedokážu vřít do vědomí a opaku a vůbec do
pojmů abstraktních. To je tím, že je člověk
nevyzdělaněj.

Děláje "něco pohledného na zeď", obrátí-
lo se mi to v chvatnou a nepohlednou skicu,

kterou už nedodělám, protože z ní vyvstala
myšlenka, která chce být vržena na foras,
jenž nemá nic společného s bytobým zaříze-
ním. - Vlastně nic nového, vrátila se mi
myšlenka, kterou jsem opustil před rokem.
Kentaur! Kentaur - to je symbol humanity,
takové, jaká ona v podstatě je. Kentaur
může přinést všechna lidská témata. Proná-
ním atelier v našel pro kentaury. Už jed-
noho mám, kentaufi jinoch a nořská pana.
To je panečku pastorella. Bude filosofující-
cí kentaure, bude nanebevstoupení kentaure.
Bude koncertující kentaure a bude strašný
kentaure - kentaure amputovaný. Dupou kenta-
fi v horním atase, slyším to sam a pro ten
hlomoz zase nebudu spát. - Chtěl bych odpo-
čívát, ale možličné děje, vyjevující se z
hlubin i z hůry nedají mi odpočívát a usta-
vičné zjevení nedají mi spáti...

Maluju kentaure zasetaného do kovošrotu
jak drží lucernu, v té je lampa a plamen.
Teď prožívám, ale strašně nerad toho ken-

taura zamotaného do kovačství. Urvu mu jed-
nu ruku, tu lucernu odstraním, udělám pěst,
ne, místo pěstě balvan a budu bušit do šer-
né zdi - ne zdi, budu prostě bušit a trhat
plátno obrazu. Řešák to není jasné a mně
nezbyde, než to plátno opravit v těch mís-
tech prokopnout. Ale když ono to bude ma-
lovaný na sololitu a ten se prokopnout ne-
dá a to je ten profesionální problém. Při
nedostatku přirozeného nadání to je dřina.
Ke všemu žádný nechápe, proč dobývání bu-
doucnosti má dělat zrovna kentaur.

Zahazují mistrů
nemít přiměřený mé myšlenky
v dřevě dřeva vetru své nehty
káru dřív ohlodav zuby
a tak tě usochám
mé podobnoství
pálit tě budu železem šhavým
a probiji hřeby

Přešlo na mne osí z posedlosti Diogenovy a tu mi tiskne do ruk lucerna tázání - tázání - "Co je člověk?" Vyplývá to z něho postavení i z věku i z poměrů...

...člověk jako pro sebe daný bytost je nic nebo chaos nebo nekonečno možností...

...mne pak drtí poznání, do jaké míry je člověk formován poměry a přírodou a do jaké míry je věci - do jaké míry je nesvo-boden a jakýmsi "ne-já" subjektem.

... Vylézt na horaký štít bylo aktem síly, aktem etickým a poetickým. Nechat se vy-vést na horaký na horaký štít lanovkou za-hrnuje pro individuum abstraktně ale mrtvě výkon lidského intelektu a práce, který to-to zařízení vynalezl, ale ztrácí omu živou hodnotu osobního výkonu - etosu a poezie. Hlednota je znehodnocena. Tím, že člověk může mít snadno, tím vlastně nemá vůbec. Okolnosti, za nichž se lidé museli sejit a hrát si, jestliže chtěli muziku a že výkon byl vždy jedinečný, neopakovatelný a nereprodukovatelný - takové okolnosti pěstly kulturu.

vždy jedinečný, neopakovatelný a nereprodukovatelný - takové okolnosti přály kultuře. U civilizovanější člověk tím vnitřně prázdnější.

... Jak rád žije člověk v duševní lenosti. Jak rád se spokojuje s povrochním záměrem o věcech a dějích, jak je doma na celém světě. Obeznamemati, jak neprohliží, že právě obeznamemati a důvěrnost je sférou nepravdy a zplanění... A lidé, nevrhnutí do osobní subjektivity setrávají slepí a nechtějí rozpoznávat...

... Sebedota není nic jiného než věrnost zásadám, nalezeným jako osobní pravda. Člověk je okolnostmi stále nucen ke kompromisu, toleranci a tím jeho sebedota nitně trpí. Život společenský nutí k ustavičnému oklešťování osobních ideálních zásad, v tom smyslu je proces deziluze, desintegrací. Typ lidí, kteří nežijí vegetativně a přizpůsobivě, ale mají sklon k hloubání, hloubají

i nad sebou a brzy narazí na ustavičně se prohlubující rozpor mezi tím, co je mi svaté, co je mi hodnotou, co tedy chci a tím, co opravdu činím. A docházím k závěru: "Strach, tedy zbabělost a slabost jsou natolik silné, že deformují nejen mé chování vůči světu, ale i mé ideální představy." Pak může sebe i ostatní tolerovat či litovat nebo učinit pokus zůstat si věren. Učiní-li tento pokus, je velmi brzy ze světa vyhoštěn a odzbrojen...

Chceš aby bekání jehněte podobny byly
mé poslední myšlenky na tento běhu
a rubáš bílý

Ale nechce se ovedkám do mého chléva
a bílý rubáš hned začne rouháním těla
v bráně srdce mého usedl
starý prašivý lev a pořívá

Ty osude, v čele tvého vojaka
jde sart a praporem ocelovým
i kdybych usmrtil všechny tvé děmony

tu první s korouhví kony
tu jak umrtit?

lopusad šelín obléháni
otklopen štíty obrací svých
a mltarazem soch
pod nehy házím je andělům žoldákům
ale ztroskotány je vidím a mizerné
šalbami ráje tě krmím morbidní ohnivo
a z dvojího, toho ne skutečna
skutečnost má se plodí
Tak ještě jsem a již

Žádný nemůže za sebe, ale může za druhé.
Ovšem zcela neosobně, takže nářítka viny
není správné. Býti příčinou neznamení být vi-
nen. Je nemyslné lidské / jako vše lidské
je nemyslné vzhledem ke kosmu / ptát se,
proč to tak je. Odpověď ovšem je. Je to rea-
lita tajemství. Tajemství je realitou vše-
ho podstatného. Jediným vztahem k tajemství
je pokora. Tato pravda je podmínkou sarti,
bez jejího pochopení nelze zaniknout.

Každé tážení vede k nedokončenému řešení trýzně. Od přírody moudří / a to je jistě celá živočišná říše / se netáhnou více než jednou, dvakrát. Jak narazí na bariéru tmy, přestanu se táhat. Žít lze bez otázek, to je filozoficky povročné. Mrtvoce lze pouze trpět...

Přátelé

dílo jste ještě nezačali
a už počítáte mzdu
která se vám dostane
Hleďte blázna
a trpké jeho štěstí
když vám říká
v díle je mzda
a v hladu který zůstává
té mzdy je čistota
povyšení nad všechno právo

Nakonec podíval jsem se do tváře svých zlatáčekých sochám, které již jsou, i těch dokonalých, které ještě nejsou a dal jsem

jin otázku: "co říkáte tomu, že budu o víc méně pečovát a budu si více hledět mzdy?"
A ony mi řekly: "Budeš-li si nás ještě méně hledět, než si nás hledíš, je to náš konec a naše marnost je též tvoje marnost."
Vedle této otázky neslyším již žádnou jinou.

Cítím tisk čas v týle své lebky na konci kamenné píteře. A v tom čase pracují dvě síly, které se rozvojily. Jedna pracuje k počátku i konci tohoto nepochopitelného přírodního jevu a vede ten jistý počet buněk ke křehnutí. Postavím-li se na slunci po polední a popatřím na svůj stín, vidím podobu skrčence v šachtě hrobu. - Podívám-li se na vzhůru, vidím podoby jakési existence, zabrané v řechy a obrazy. A to je ta druhá síla. V tom čase vidím, co bych ještě mohl udělat. Vidím to velmi zřetelně. - Ubývá mi síl fyzických, ale přibývá mi síl duševních. K prvnímu příliš nehledím, druhé je mi zárojek, důvodem i cílem...

Je to vlastností každého trápení, poží-
naje bolesti zuby, že si usurpuje práva
zaujímat příliš mnoho z lidského mozku
a obrací člověka do sebe...

Nechej ale sdělovat deprimující recity.
Chť bych sdělit velký mír, který mi vě-
nuje rozum. Ale, rozum vytváří cit. Tedy
pak činnost se opravdu může stát tvorbou.
Cit kalí rozum. Ale rozum vytváří cit
čistý, krystalický, anorganický, nepodlé-
hající fyziologickému rozkladu.

Proto bych rád podržel čas, abych mohl
přispět při tomto díle...

Ale, našel jsem klíč, našel jsem prů-
rovníčku tajemství své obyčejné práce.
Již vím, proč dělám sochy. Můj jediný losos
bylo mé duši přičleněno tělo k ní nepřítí-
cí. Přilíš zohrávalo pro její vzlet. Dě-
lám-li sochy, hledám formy pravého těla,
přiměřeného láce k radosti a slunosti.
To je ten démon Apollonův...

Slyš sakožbání hus
fanfáru třepetající nebe blankytného
Slyš v harnosech krávu zabučetí
tuby tečný hlas
Slyš v hloubi výšín zahřívání
tympan andělů
Slyš flétnu kosa
kukačky zakukání
Slyš povzdech lesů
hlas rohů v ozvěně hasnoucí
Slyš bzukot čmeláků
hlas čela zjihající
Slyš včelí roj
v koruně lípy kvetoucí
Z paprsků slunečních
jsou struny houslí...

...Kdo žalostní uprostřed plesu
a marně chce kázat muziku?
Orfeus leda
jehož živobytná se stal pláč
Ztracen a smuten je
s mýtohaní svých citů

Ala ty, jaro, jsi hnota a tvar
a urditost a sila...

J í ř í J í l o k: sochař. Naroděn 24. 1. 1925 v Praze. V letech 1945-1950 studium na AVU u Jana Leudy. Zemřel v Sobotíně u Šumperka 14. 6. 1981, kde od roku 1952 žil a pracoval. Zde souběžně s tvorbou sochařskou vzniká i dílo slovesné. "Stylizoval jsem za tu dobu, co žiju v Sobotíně, sta snad 'tisíce 'dopisů'. Velkou kupu jsem jich napsal, ale hned spálil a neodesílal. Tato má grafomanie je důsledkem toho, že nesnáším neurčitost v myšlenkách a mám potřebu je formulovat do přesných tvarů." Svě "dopisy" /"Má přemítání... mělo vždy formu psaní někomu nebo dialogu s někým."/ píše však hlavně ve chvílích, kdy mu těžké onemocnění nedovoluje "stát u práce ani na trnožkách bolesti" Slovesem psaným želí nejen stesku po sochařské práci a není to jen stesk, který dává do slov a svírá do rytmu. V neodeslaných "dopisech" Jílka sochaře začínáme objevovat Jílka básníka.

~~enato~~

Martin

Suber

Siflat : O pokofe

Bůh neobléhá nikdy tutéž věc dvakrát,
říká rabbi Nachman z Bracławi. Jasnou je
jednou a jedinečnou. Nové a jakoby nikdy
předtím nebývalé se vynořuje z proudu ná-
vrátů, naplněné a neopakovatelné se do
něj natí zpět. Někdy se zjeví znovu, ale
v jiné podobě. A všechny ty nády a vze-
pjetí, vládnoucí podobám světů, všechny
ty vody a ohně, formující tvář země, ty
máči a jednotlivé prvky, z nichž se vo-
lí život všech bytostí, a duch člověka
se všemi svými pokusy o uchopení náčné
plnosti toho, co je možné - toto vše ne-
vytvoří nikdy nic stejného, nikdy nezo-
pakuje jedinou z věcí, započatých ve
své bývalé jasnosti. Neboť svou jedineč-
ností se každá věc neomazatelně trvá do
srdce velkoryadosti a navěky spočívá v klá-
ně božské jako bytost stvořená právě tak
a nikoli jinak.

Je tedy jedinečností bytostným statkem člověka, který dostal proto, aby jej rozvíjel. A právě to je i smyslem návratu: aby se v něm jedinečnost stále více očišťovala a zdokonalovala a aby se v každém novém životě navracelíc ocital ve stále neuchvatitelnější a nenarušenější nezměnnosti. Neboť čistá jedinečnost a čistá dokonalost jsou jedno a totéž, a kdo se stal tak naprosto a úplně jedinečným, že mu již nevládne a není v něm místa žádné odchylce, ten dospěl na konec cesty a je spasen a navrácí se k Bohu.

"Každý by měl vědět a uvědomovat si, že je na světě ve své stvořenosti jedinečný a že nikdy stejný jako on nikdy nebyl, neboť kdyby byl býval někdo stejný už byl, nemusel by tu být on. Vpravdě je však každý svou věcí na tomto světě a má tuto svou jedinečnost zdokonalovat, neboť protože není dokonalá, oddaluje Mesiasův příchod."

Uchvatující se může zdokonalit jen ze

své vlastní povahy, nikoli z nějaké cizí.
"Kdo si přivlastní ctípení svého druha a
svůj vlastní zanedbá, neuskuteční ani ten,
ani onen. Kmozi činili totéž co rabbi Ki-
mon ben Jochaš a nezdařilo se to v jejich
rukou, protože nebyli stvořeni jako on,
výběr jen napodobovali to, co viděli na
jeho stvoření."

Ale jako člověk hledí Boha v osuň-
lém zamlčení, a přece existuje vysoká
služba, kterou lze uskutečnit jen pro-
střednictvím obce, a jako působí avšak
každodenními skony věci nemírně závažné,
ale nikoli sám, výběr jen ve spojení se
světem a přednáty, tak se i jeho jedineč-
nost osvědčuje toliko v životě s ostat-
ními. Neboť čím je jedinečnější člověk
v pravdě, tím více může dát druhým, a
tím více jim i chce dávat. A jedině to
je na překážku, že jeho dávání je ome-
zeno osobou přijímajícího. Neboť "obdar-
ovávající stojí na straně milosti a přijí-
mající na straně soudu. A tak je tomu se

vln. Jako bychom nalévali z velké nádoby do poháru: nádoba se vylévá v celé plnosti, ale pohár určuje hranici jejího daru."

Jedinečný patří na koha a objímá jej. Jedinečný osvobozuje pokleslé světy. A přece není jedinečný ve smyslu celku, nýbrž ve smyslu části. A čím je čistší a dokonalejší, tím upřímněji cítí, že je jen částí, a tím pronikavěji pocituje potřebu společenství bytostí. A to je mystérium pokory.

"Člověk má nad sebou světlo, a setkají-li se duše dvou lidí, jejich světla se spojí a splynou v jediné světlo. A to se nazývá početí".

Pocítovat všepočetí jako sebe a sebe v něm jako jedni z vln, to je mystérium pokory.

"Není pokorný ten, kdo se přespříliš poníkuje a zapomíná, že člověk je svým gesty i svým slovem setopen žehnat světla." Taková pokora je nečistá. "Nejhorší by bylo zapomenout, že jsi králov-

ský syn." V pravdě je však pokorný ten, kdo cítí druhé jako sebe a sebe v druhých.

Pýcha znamená srovnávat. Není pyšný ten, kdo o sobě ví, nýbrž ten, kdo se srovnává s druhými. Ten, kdo spočívá v sobě, se nemůže vyvyšovat: vidět jsou mu otevřena nebena a jsou mu oddány všechny světy. Powyňuje se ten, kdo se staví naproti druhým, kdo vidí sebe na vyšším místě než tu nejneopatrnější z věcí, kdo máli loktem, rozlišuje podle váhy a vyslovuje soud. Jeden oadák pravil: "Pmijde-li Ines Mesiáš a řekne-li: 'Ty jsi lepší než ostatní', pak řeknu já jemu: 'Ty nejsi Mesiáš'."

Duše pyšného je bez díla a bez podstaty, třepotá se a namáhá, není však pozhnána. Myšlenky, kterým nejde o myšlení, ale o sebe a o svůj vlastní lesk, jsou jen stíny. Skutky, které namíří k cíli, nýbrž k postavení, nesají těla, jen plochu; nesají trvání, jen zjev. Kdo máli a váží, stívá se neukutečným a prázdným jako

míra a váha. "V člověku, který je plný sebe, nezbyvá místo pro Boha."

O jednom mladíkovi se vypráví, že se oddal askezi a odvrátil se od věcí tohoto světa, aby se mohl věnovat jenauce a službě. Seděl v osamění, modlil se, učil a postil od šabatu k šabatu. Nad všemi dny však v jeho myslí zvítězila pýcha, zářila mu před očima a jeho prsty hořely touhou, aby si ji mohly vložit na čelo jako diadém Pomazaného. A tak se veškerého jeho snažení zmocnila "druhá strana", a svatost na nich neměla žádný podíl. Ale jeho srdce se nadýmalo stále mocněji a on vůbec neořtil svůj pád, a zatímco si démoni pohrávali s jeho skutky, domníval se, že je naprosto oddán Bohu. A tu jednou vyhlédl sám ze sebe a spatřil, že věci kolem něj se odvracejí a mlčí: pochopil, že všechny své činy vrátil k nohám obrovské modly, a spatřil sebe sama padat závratnou přízrakou, vydaného na pospas bezohlednému. Tak se to vypravuje

a víc nic.

„Pokorný člověk má však sílu, která táhne.“. Vidí-li se člověk nad nebo před ostatními lidmi, je ohraničený a „Bůh do něj nemůže vlévat svou svatost, neboť Bůh nemá hranice“. Chápe-li však člověk sám sebe jako nic a takto v sobě spočívá, není omezen, je bez hranic a Bůh do něj vlévá svou slávu.

Pokora, která se zde míní, není žádná ohtěná ani naučená ctnost. Není to nic víc než vnitřní bytí, cítění a vypovídání. Nenajdeme v ní žádné umění, sebeochýbní, sebeovládání, sebeurčování. Je upřímné jako dětský pohled a prosté jako dětská řeč.

Pokorný člověk dokáže žít v každé bytosti a zná povahu a ctnost každé věci. Protože nehledí na ostatní jako na „cizí“, ví, že každý člověk má svou - byť třeba i zastřenou - hodnotu, ví, že „není člověka, jehož chvíle by někdy nepřišla“. Barvy si Barvy světa se mu neslévají dohromady,

nýbrž každá duše před ním stojí v nádhře svého vlastního bytí. "V každém člověku je něco dražocenného, co nikde jinde nenajdeme. Proto máme ctít každého: pro to, co se skrývá jen v něm a v žádném z jeho bližních." "Bůh nehledí na zlou část naší bytosti," řekl jeden caddik, "jak bych to mohl dělat já?"

Kdo žije s bytostí v duchu mystéria pokory, nemůže nikoho zatracovat. "Člověk vyslovující soud nad druhým ho vyslovuje nad sebou."

Provinuje se ten, kdo se odděluje od hříšníka. Svědek svatý je schopen trpět vinou druhého člověka jako svou vlastní. Pouze ve spoluprožívání je spravedlnost.

Spoluprožívání jako poznání je spravedlnost. Spoluprožívání jako bytí je láska. Nebť onen pocit blízkosti nebo alespoň touha po blízkosti, kterou lidé nazývají láskou, není nic jiného nežli vzpomínka na nebeský život. "H, kdo vedle sebe sedávali v ráji a byli si sousedy

a přibuzením, ti jsou si blíže i na tomto světě." V pravdě však láska dospěje kaskadám a unese cokoli, a objímá vše, co je živé bez vybírání a rozlišování.

Jeden saddik řekl: "Jak o nás můžete tvrdit, že jsou videm tohoto pokolení, když v sobě požívají lásku ke svým blízkým blízkým a ke svému nemenu silněji nežli k ostatním lidským dětem?" Že tento postoj zahrnuje i zvířata, to nám dovědávají příběhy o rabbi Solfovi, který nikdy nekřičel na koně, o rabbi Moše Lejbovi, který napájel zapomenutá telata na trzích nebo o rabbi Zusjovi, který nemohl projít kolem klece "s nešťastným ptákem uvnitř a s jeho touhou po letu povětří, v souladu s ptáčí přirozeností svobodných putníků", aniž by ji neotvířel. Láska silujícího nezahrnuje však jen bytosti, které sledují pohled věčného: "Neboť není pro tebe na světě žádná věc, v které by nebylo života, a od svého života má každý tu podobu, ve které stojí před

tvá ošima. A viz, ten život je život
Boží."

Je známo, že láska ke všemu živému
je láska k Bohu, a ta je vyšší než jakáko-
lí služba. Jeden mistr se ptal žáka: "Víš,
že lidská mysl nemůže přijmout dvě síly
najednou. Když se ráno zvedáš ze svého
lůžka a vidíš před sebou dvě cesty: lásku
k Bohu a lásku k lidem, které máš před-
nost?" Žák odpověděl: "Nevím". I řekl
mistr: "Je psáno v modlitební knize, z
které se modlí lid: 'Před modlitbou zopa-
kuj tato slova: Miluj bližního svého jako
sebe samého.' Myslíš snad, že nám to Vzne-
šení přikázali bezdůvodně? Když ti někdo
tvrdí, že miluje Boha a nemiluje živé
tvořry, pak věz, že mluví falešná slova
a předstírá, že vlastní nemůže."

A proto, jestliže se někdo vzdělí od
Boha, zůstává jeho jedinou spásou láska
k člověku. Když jeden otec nafilkal před
Baalšebnem: "Můj syn odpadl od Boha - co
má dělat?", odpověděl tento: "Více jej

milovat."

A to je jedna ze základních vět chasidismu: "Více milovat". Keřky těchto slov tkvějí ve velké hloubce a rozvítvují se do širé dálky. Skrývají v sobě mocný pohyb.

Mocný pohyb, a přece zase jen ztracený zvuk. Je to ztracený zvuk, když kdosi, v oné temné místnosti bez oken, v oněch dnech bez síly poselství, zformují rty toho bezejmenného, nadčasového člověka, caddika rabbi Rafaela, tato slova: "Vidíš-li, že tě tvůj druh nenávidí, máš jej více milovat." Neboť společenství živých je vozem loží nádhery, a kde je ve voze trhлина, musí se vyplnit, a kde je málo lásky, takže se spojení rozpadá, musí člověk rozprošit lásku na své straně, aby nahradil nedostatek.

Tento rabbi Rafael si jednou před jankou cestou k sobě zavolal žáka a chtěl, aby si přisedl k němu do vozu. Žák odpovídal: "Bojím se, že budete mít málo místa." A

rabbi Rafael zvýšeným hlasem: "Budete se tedy navzájem více milovat. A místa bude dost!"

Stojí tu proti sobě dva svědkové: symbol a skutečnost, různost a jednota, nerozlučně: váš šechiny a váš přítel.

Láska žije v říši, která je větší nežli říše jednotlivce, a hovoří z poznání, které je větší nežli poznání jednotlivce. Přebývá v pravdě mezi tvory, to jest: v Bohu. Život krytý a jistý životem, život v život se vlévající: tak ji nejprve spatřuje duše světa. To, čeho se někde nedostává, připluje z druhé strany. Když někdo miluje málo, bude druhý milovat více.

Všichni si navzájem pomáhají. Pomáhat ale znamená: činit v soustředěnosti vůle sám ze sebe to své. Jako ten, kdo více miluje, nekáže o lásku, nýbrž jen více miluje a tak se v jistém smyslu o druhého nestará, tak se ani pomáhající v jistém smyslu nestará o druhého, ale činí své ze sebe sama s myšlenkou pomoci. To znamená: to, co se

děje mezi bytostmi, se neděje skrze jejich
obrácení, nýbrž skrze každý zdmínlivě aso-
ciace, zdmínlivě bezstannostný, zdmínlivě
bezvýznamný skutek se sebe sama. To je
vyjádřeno v podobenství: "Zpívá-li šlo-
vek a nemůže-li pozvednout hlas, a jiný
mu přijde na pomoc a začne zpívat, pak
i on sám může svůj hlas opět pozvednout.
A to je tajemství spojení."

Vzájemná pomoc není ukol, nýbrž sou-
střednost a skutečnost, na které se zaklá-
dá život chasidim. Pomoc není otnost,
nýbrž tepna bytí. Je to nový smysl staré-
ho židovského přísloví, že dobročinnost
zachraňuje od smrti. Přikazuje se, aby po-
máhající neopírával na druhé, kteří by
také mohli pomoci - na Boha a na lidi,
a aby se nedůvěřoval, že má jen omezenou
sílu a může přispět jen částečně, nýbrž
aby každý odpovídal a zasahoval se jako
celek. A ještě jedna věc, která není ni-
čím jiným nežli výrazem mystéria šiflut:
nepodíhat se roucitu, to znamená z ostré

pronikavé bolesti, kterou chceme zahnat, nýbrž z lásky, to znamená se spoluprožívání. Soucitný neprožívá utrpení trpícího, neneso ho v srdci tak, jako se nese život stromu s celou jeho řízností a rašněním a se any kořenem a touhou kmene a tisíci pohyby větví, nebo jako se nese život zvířete se vším jeho plížením a protahováním a utvořením a vším štěstím kloubů a šlach a tenkým napjetím kůže, neneso tu zvláštní podstatu utrpení druhého ve svém srdci, nýbrž přijímá jen omíotrou, pronikavou bolest z vnější podoby utrpení, která je skutečnému utrpení trpícího tak vzdálena, a je pohnut. Avšak pomáhající má spoluprožívat, a jen pomocí se spoluprožívání obatojí v božích očích. Vypráví se o jednom oddákoví, že když nějaký chudák vzbudil jeho soucit, zampatřil jej nejprve vším, co potřeboval k životu, avšak jakmile ucítil, že rána jeho soucitu je vyléčena, pomáčil se s velkou, klidnou a oddanou láskou do života a potřeb

toto slovo, přijal je jako svůj vlastní život a teprve v tu chvíli začal doopravdy pomáhat.

Kdo takto spoluprožívá, zjevuje svými skutky pravdu o jednotě všech duší, neboť každá je jiskrou prapůvodní duše a stává se úplnou až ve všech ostatních.

A to je život pokorného, který je spravedlivý, milující a pomáhající: mezi lidmi a zároveň nezranitelný, oddaný umění a zároveň soustředěný ve své jedinečnosti, uzavírající na skalách osamění mlouvu s nekonečnem a v údolí života mlouvu se zemí, vzkvétající v těch slabých i vzdálených veškerému ohtění ohtějících. Ví, že vše je v řádu, a vítá jeho posly jako své důvěrné přátele. Maloká jej žádná přestíná ani potom, ani nahoru a dole, ani tady a oude. Je doma a nemůže být vyhnán. A země nemůže jinak, nežli být jeho kolébkou, a nebe nemůže jinak, nežli být jeho zrcadlem a echem.

M a r t i n B u b e r: 8.2.1878-13.6.1986
Israelský náb. filosof, univ. prof. ve Fran-
kfurtu, od r. 1933 ve Svěcaraku, od r. 1938
v Jerusalemě. Buberova filosofická antro-
pologie, vycházející z učení chasidismu
/učení zdůrazňující činnou a etickou strán-
ku náboženství/, potale existenciální i ka-
tolicke myslitele svým dialogickým rozhovo-
rem mezi člověkem a bohem i mezi člověkem
a světem. Buber byl stoupencem gándismu a
vystupoval i proti polit. sionismu.
Ze zmínku stojí, že na tohoto "teistické-
ho existencialistu" /na jeho "koncepti"
vyššího duchovního bytí/ poprvé u nás upu-
sornil v roce 1918 katolický vydavatel Jo-
sef Florian, kdy v jeho Nova et Vetera
vyšly v překladu Jos. Matouše Extaze a vyzná-
ní.

Náš text je přeložen z knihy Des Leben der
Chassidien - die Legende des Baalshem,
Berlin 1932; přeložila Alena Bláhová.

enato VI

Olomouc 87

~~SECRET~~
enato

Б о з р у ђ

Збынѣк

Мѣа

Předem je třeba říci, aby chom se nanyřili, že byl genius. To slovo sam o sobě mnoho vysvětluje. Genius je směřovací, a nespok na něm se může přiklínovat a taky přiklínuje spousta lidí. Nemí už v možnostech jedné slově, aby jen přečetl všechno, co bylo o Bezručovi napsáno. Většinou je to, jak bylo řečeno, přiklínování. Kromě toho jsou figury, jež překážejí vstupiti /Barbey d'Aurevilly/. Jednak z narušení a nekompetence /ovšem: kdo je kompetentní?/, jednak, což je mnohem horší, ze zlé vůle. Snad může být otázkou /lze-li to tak říci/, že i ten největší ničema svědčí aspoň sám o sobě a o určité době.

Lupodivu jsou ale ještě pořád takoví, kteří jsou ochotni pohybovat o tom, že Bezruč skutečně napsal klasické písně. Sám Bezruč jednou povídal, že to jsou trula. Jejich hlavním

argumentem je, že kromě Slezských písní už nic nenapsal, i když se dožil 51 let. Tento argument je ale spíš nevědomost. Bezruč psal prakticky celý život a jeho nesmrtelné dílo, v podstatě shrnuté ve Slezských písních, vznikalo v rozpětí asi 40 roků.

To, co má trvalou cenu jako poezie /nejen jako dokument/, vejde se ovšem do jedné malé knížky. Možná ale průměrný život s průměrným množstvím zážitků ani nestačí na víc než na jednu nebo dvě knihy básní. Je někoho o jedno, jestli ten výběr ze všeho, co napsal, si udělá básník sám, nebo to za něj udělá až "budoucnost". Udělá se to vždycky, tak nebo onak, i u národních umělců. Aspekty rozporu mezi kvantitou a kvalitou v poezii jsou ovšem četnější a složitější. Jestliže tak řečený básník tyje v domově spisovatelů jako málice v mraveništi, musí každý rok vypocovat nějakou tu poezii, aby ho nevyhodili, ale to je jednoduché účetnictví.

Proč psal Bezruč později jinak než za dob Slezského čísla, není snad třeba zdůvodňovat.

V padesáti letech je každý jiný než ve třiceti, nemusí být ani básník. A kdo ví anachronie, jaký byl Bezruč v životě, pochopí snadno, že se svým prozrazení už nemohl psát tak patetické básně, jako např. *Škaredý zjev*. Má se dokonce říci, že pak už mu nestývalo /při jeho povaze/ než psát o sobě více méně ironicky.

Bezručovo dílo je zajímavé i z hlediska anatomie a výstavby poezie. Jednak je nerosáhlé a tedy přehledné, jednak je doloženo věmi možnými okolnostmi a fakty. Kde například tak jasně uvidíme, jak se má a jak se má a jak se nemá opravovat vlastní básně. Opravování básní je ovšem nutné a jen jím je možno dosáhnout aspoň relativní dokonalosti. To Bezruč samozřejmě věděl. Ale od určité doby začínají být náznaky dohotových slezských písní nešťastné, až vzniká pokušení vidět v tom nějakou nižšívou víšň. Je to však vysvětlitelné velmi přirozeně. Bezruč s nimi přestě m u s e l něco dělat, protože zapomenout na ně jako veřejná osoba

nerohl, a protože současně už tmať nepsal,
a když tak zřejmě slaběji, muel by svoje
staré básně jink nenávidět. Jestkoli přá-
ce na poezii zachraňuje totiž básníka od
toho, aby na svoje staré věci úplně nezane-
vřel. Básně lze však opravit jen v tom obdo-
bí, ve kterém vznikla. Jestliže je básník
už jiný / poznáním, utrpením, láskami a ztrá-
tami/, stojí před svými starými básněmi už
jenom jako čtenář. není pochyby, že v tří-
cátých letech mohl Bezruč docela dobře opra-
vovat svoje pozdní básně, ale verše z dob
slezských písní už opravovat neměl.

Není třeba vážit celý balvan, chceme-li
zjistit specifickou váhu horniny. I u poezie
stačí někdy zvážit jen jeden verš, abychom
ucítili její specifickou váhu. Nemůže to být
ovšem kterýkoli verš, abychom a avšak právě
u Bezruče jsou takové verše časté. Nejzávaž-
nějších pocitů, kterým nedovedeme dát jméno, má-
me každý neznámou spoustu. Něco cítíme tře-
ba až k zešílení a nedovedeme to pojmenovat.
Je právě podstatou poezie, že dovede dát

časovým pocitem jeadra třeba je dít veškeré
někdo obrazem. Básník nevysvětluje jen slo-
va z babylonského zajetí, do kterého upadly
naši lhostejností. Osvětluje zároveň i nás,
kteří čtáme:

"Je zákonu tak se děje?" - Je zákonu, brat-
ře Ondře!

Myslím si že lidové písně, zvláště mrav-
ské, jsou v jistém smyslu nedostatečným
vychovem poezie vůbec. Že lidová poezie je
v jistém smyslu dokonalá. Všechny snahy o
její napodobení, kterých známe hodně, dopa-
dají žalostně / například Mikuláškovy "Pě-
tky"/. A vynaváči "čisté poezie" a všech
"avantgard" se nikdy nezobohli ani na něco
takového:

Hej-foh-foh-foh-foh,
naší děvča koňucha,
ani ho mět nebude,
dokád ho je nebude...

To je ovšem rozpočítadlo. Ale ani oni nechtě-
li psát nic jiného než rozpočítadla, a neumě-
li to. Avšak i ten, kdo žije na vesnici a

patří k lidu / co to je??/ a skládá písničky
jako tak, zněje se dnes nanejvýš na nápodobu,
na které, se neomylně pozná, že je to ná-
podobu. To nemá na mysli nečku Corleovu
...dyby bylo hehajíčko,
dyby bylo bábkolík,
vezmi si já takového
který bude úderník...

u níž ježovost jinak přesných kopií lidových
písní začíná už u falešného pocitu, který
jistě nelze nazvat prožitkem, a při němž
vzpomínám Mayrino^k va výrok, že neexistuje
dobrý a špatný, nýbrž jen spravedlivý a faleš-
ný. Týká se to i Pavla Štebačky Mikuleckého
a Vajňara Flaška, kteří skládali písničky
většinou jen pro radost nebo pro dítěte.

Surového náchu, Horadu a Holana, když
zastaneme jen u těch nejzjevnějších, inspi-
rovala lidová poezie k skvělým básním / Ani
labuť ani lána, to nám pohřbu křepčili, Je
srdec tvoje na černoj kámen lom.../, ale ty
ani při nejlepší vůli necítíme jako lidové.
Jediné naše básně, které znáš, a které se mi

zdají splývat s lidovou poezií, jsou Bezručovy "Bohelnice" a "Pyšný Janek". Druhá z nich by bez toho "ymru" asi ani nebylo...

bo ty švarný, pyšný Janču,
nechoeš žádné za galantu,
ymru kaša, ymru šklarku.

Jak to Bezruč udělal, nebude lze nikdy beze zbytku vysvětlit. Podstatu lidové písně jistě pochopil podvědomě /vůbec poezie, na rozdíl od prózy, je převážně podvědomá/, ale jistě něco rovnocenného lidové poezii vytvořit chtěl a efektivně na tom pracoval. To dokazuje řada básní, na nichž se v nápodobě lidové poezie ovišil /např. "Koval"/.

Jednou z nejdůležitějších vlastností básníků na přímou podmínkou každé tvorby je o d v a h a. Nesouvisí přímo s odvahou v životě, i když mnohdy ano, ale je to odvaha psát podle sebe a jinak se neohlížet na nic. Bezruč měl široké a všestranné znalosti, o jakých se dnešní absolventův vysokých škol většinou ani nezdá. Ale přece hlavně odvahy je potřeba k tomu, užít v básni slova "Chylj" /co je

to ze slovo?/, nebo napsat že starček /bylina/ j d a..., to ovšem vybírá náhodou. To, že tyto věci, a řadu dalších slov a metafor nepocitujieme jako trapné, ale jako čistý zisk poezie, je právě básnickovo tajemství.

Na tomto místě je možná námitka, že i takový Otaš v jakési básni mezi senytní otřelými slovy použil podstatného jména "civěl" nebo že manželé Hojarovi v nějaké próze píšící, že se člověk "prozřítí", anebo že národní umělkyně Marie Majerová napsala že národní správcí "zaskleli okna". Je to to taky odvah? Nemí místa to tady rozvádět dál, ale je to obyčejný nervus a lajdáctví. Kopracovat se slohu a posoudit jej /tak nějak píše Deník/ je totéž. Kritičnost a nedůvěra k napsanému je přímo úměrná kvalitě tvorby. Odvahu v životě i v poezii měl naopak třeba básník Stanislav Krás, o kterém jednostranně a nespravedlivě referuje Karel Čapek. Byl ani národní umělec ani velvyslanec, ale uměl hladem.

Opakovat, to jest psát podle převládající módy, je marnost. Je vlastně divné, že na to dosud nepřišly obrovské nástupy epigonů a eklektiků všech dob až podnes. I k tomu, psát podle sebe, je třeba určitého stupně odvahy. Ještě větší odvaha je potřebná k tomu, aby básník vsadil na poezii celý svůj život. Je to vlastně velké riziko a je nesálo těch, kterým nevyšlo. Místo by mělo být po staletích stejných zkušeností už každému zřejmé, že jestliže básník nevsadí na kartu poezie celý život a celou duši, nenapiše nic. To zákonu se tak děje...

Jaký je podíl neukroměného trápení na poezii Bezručové a na poezii vůbec? Patrně rozhodující, a není náhodou, že je to vlastně protitělu: Básník ženatý. Jen velmi těžko si vzpomene na básníka, který by byl "šťastně ženatý" a kterého by jeho dílo přežilo. Je však trapné psát, jako Oldřich Králík, že v lásce Bezručové lze pozorovat rysy parazitismu. Myslí naopak, že příživník je každý, kdo se ožení a zůstane básníkem, t.j. píše.

Jak tomu rozumět? Když pomíneme obyčejné lidi a zaměříme se na tajemně povolání, uvidíme že tato mají jenom dvě možnosti k rozhodnutí: tvorbu nebo svatost. Tato dvě povolání se vylučují, snad s výjimkou autorů evangelií a epístol. Světec je tu proto, aby pomohl spasit zpuštělý svět, básník aby o něm vydal svědectví. Světec bere na sebe břemeno mnohých, básník je jednostranný a musí svůj kříž z větší části přeložit na jiné. Je příživníkem vlastně vědu a vědycky. Světec může žít na poušti, v klauzuru dobrovolné samoty nebo v rodině /zde to bývají často ženy/. Pokud je ženatý básník a zůstane doopravdy básníkem, nemůže ani zdaleka dostát svým povinnostem k rodině, protože poezie člověka téměř beze zbytku pohlcuje, a jeho manželství je potom jediným přestupkem proti mravnímu zákonu.

Bezruč se tedy nemohl oženit a ještě psát, mohl se ovšem oženit a přestat být básníkem. Proč se tedy neoženil? Je velmi pravděpodobné, že se mu to prostě nepodařilo.

Nemůžeme pořád věřit tomu, že jestliže se muž nepokáší, je to jeho vina, protože se "neobrátil". Aktivita, která se od něho vyžaduje, může být jeho osudnou nevýhodou. Může pak být /a bývá/ mnohokrát za sebou odmítnut, a záleží pak jen na tom, kolikrát to vydrží, než přestane pokoušet štěstí. Mchael říká, že by Bezruč rádrou žena "neobrátil", ale básník je všechno spíš než spekulující rozšafa /inženýr lidských duší/ a musí se napřed zamilovat, a kdoví, jestli se doopravdy nezamilovávají už j e n o n básníci... Že byl Bezruč víckrát odmítnut, je známo. Přemýšlel o tom a zatlhl si větu, že "nejzpuštější... se líbí ženám". Bezruč jako moralista a potencionální světec ovšem zpuštěný nebyl - v podstatě ironicky je třeba chápat Daulova slova: "Ty eurový a zpuštěný člověče, kterého bůhví proč nazývají básníkem..." Ale nejpodstatnější zřejmě bylo, že ženy ve svém sklonu ke středním polohám a k průměru nerady berou na milost vyjimečnost. Mnoho jiného je, když se nějaký vyjimečný podivín

přelaví, avšak to je jiná kapitola a tu Bezruč osvědčil velkou noblesu a básníkem zůstal.

Veškerá inspirace, říká jeden můj přítel, je emotická. Asi je to pravda, nebo skoro je to pravda. Avšak kdo může milovat konkrétně / a v manželství by měl konkrétně milovat každý/, komu se tedy dostalo té milosti, musel by být blázen, aby o tom ještě psal. Tak zvaná manželská poezie je obyčejný podvod. Skutečná tvorba, na rozdíl od lásky křesťanské /agapé/ a v ideální podobě i manželské a otcovské, je milování abstraktní. Básník miluje ideál, který si buď vy snil a nikdy nepoznal nebo je pro něho nedosažitelný, nebo ho zahlédá na rozdíl od jiných lidí pod podkryvem neideálního. O tom, co vlastním - a v čeho držení se nám osvědčit - nemohu psát. Nechybím tedy, jestliže řeknu, že pro poezii je šťastím, že se Bezruč neoženil. Pro básníka to však byl jeho největší kříž: "A dva roky, žide, pil jsem vodku...".

Zbývá podíl utrpení národního, o kterém

se právě u Bezručů tolik napsalo. Ne vždy s čistými úmysly a často je to podivuhodně jalové. "... Zdá se nám, jako by Bezruč byl jen nástrojem neznámé ruky, hlasem neznámé síly a jakoby ta ruka, která tento nástroj vedla, byla patřila nějakému bezkydskému božstvu", píše například S. K. Neumann.

Nám se naopak zdá, že je to mnohem lépe vysvětlitelné bez toho bezkydského božstva. Bezruč prostě měl, jako každý básník a světec, onen hlad a žízeň po spravedlnosti, o nichž se mluví v Blahoslavenství. Vždy jsou lidé, kteří mají zvlášť silný prožitek nespravedlnosti. Z těchto pouští pak vycházejí mučedníci, světci a básníci. Je ovšem pravda, a skoro trapné je to opakovat, že básník píše o sobě. Ale jsou doby a situace, kdy psát o sobě znamená zároveň psát za mnohé. Žlo a nespravedlnost jsou všudypřítomné jako sám ďábel, který si nás vyžádal.

O následujícím tématu jsem dosud nikde nečetl, ale přesto jej pokládám za nesmírně závažné: Básník a zaměstnání. Jestliže je bás-

ník někde zaměstnaný / a to zpravidla je, není schopen to zaměstnání odčítat - jedna z nejzpozdilejších pavůr je, že básník musí být bohem - a i zaměstnání vykonává s velkým úsilím. Je známo, jak strašně vyčerpávalo psaní při zaměstnání Bezruč, Brezina nebo Kafka, a toto dvojí vypětí bylo také zřejmě hlavní příčinou fragmentarismu tvorby. Dosud naprosto nedostatečně bylo zdůvodněno zdůrazněno, že tvorba při zaměstnání je hrdinstvím. A naopak jak zvrhlé damošlapství to je, když se někdo psaním živí a nevytvoří nic. Spočítal národů a básník Pavel hlásal evangelium a současně hotovil stany. Jak s ním nyní lze srovnat obyvatele Brnova spisovatelů? Myslím, že to srovnávat nelze, že jsou to hodnoty nesrovnatelné. Zřejmě je i jakási síkonnost v tom, že opravdoví básníci mají normální zaměstnání, zatímco podvodníci ze svého psaní žijí. O tom by se dalo mluvit mnoho a zvlášť. Je svědomí se tak děje? Je svědomí, bratře Ondro...

Psát poezii až do stáří je nennírně těžké a takřka nemožné. Nýnovat jako nejmladší klasik Miroslav Florian ovšem lze až do smrti.

Pod lampou aněhu hlína čte si
a list za listem obrací
velkolepé a vláklé lesy
vydané bez ilustrací...

ale psát poezii nikoliv. Jednak tvorba člověka přímo stravuje, duchovně a nakonec i fyzicky, jednak s určitým věkem dospívá člověk k syntetickému pohledu na všechny věci, což není pro poezii příznivé. Kromě toho, psát se dá jenom tehdy, když je o čem. Normální člověk má o čem psát jenom zřídka, a s přibývajícím věkem stále řidčeji. Nejen že má méně zážitků, ale i ty se více méně opakuji, a je k nim zároveň kritičtější. Tak tolik tedy o Bezručovi.

Nakonec Bezručův vztah k náboženství. Někteří všeobecně je pokládají za bezvěrce a jen nemozí proti tomu protestují. J. V. Sedlák připomíná například kantora Hlufara,

který učí jak mu káže zákon Boží. Ze nezbytný zákon ve všech světech stojí, to tožný se zákonem svědomí a tedy Bohem daný, Bezruč velmi dobře věděl. Ale chtěl bych se vrátit obrátit k důvodu hlavnímu: Posledním dojmem z díla skutečného bezvěrce je deprese a rozkladný smutek, protože "jestli není naše budoucnost v Bohu, není naše budoucnost žádná.", a není-li nezrůdnost duše, je i láska jenom obyčejný povod. Vlastním pramenem poezie je dichotomie těla a duše /pomíjejícínosti a věčnosti, symbolizované dvěma prameny kříže/, a jestliže se ze všech věcí zachvíváme /Jakub Deml/, pak jen u vědomí této dichotomie.

Bezručova poezie není ovšem primitivně optuistická. Jestliže je někomu "všechno zřejmé" a po napsání básně je stejný jako před ní, pak ta básně nestojí za nic. Z Bezručových básní je mnohdy cítit těžkomyslnost až zoufalství. Ale vždy jako otázka, na niž často odpovídá sám Bůh. Výsledným dojmem ze slezských písní však jistě není

smutek a beznaděj, ale odvaha k životu a naděje. Už proto je jeho dílo náboženské.

Objektivní měřítka existují pro všechny, v tom už se nelze mýlit, a Bezruč je podle nich jedním z pár tuotů básníků, kteří by v naší poezii skutečně chyběli.

~~enato~~

Několik poznámek k případu Sabínova

Antonín

Blátek

Riderit mluví o "aprostém a opovrleníhodném řemesle udavače", které je "stejně hanebné jako výnosné" ^{1/} a Bacon soudí, že "zrádost falše a zklamání důvěry nelze patrně pojmenovat líp, než že to bude troubení k poslednímu soudu nad lidským pokolením", když v této souvislosti navrhuje nejspíše na ty pasáže z evangelií Matoušova a Markova, kde je zrada řazena mezi jevy, převážející konec světa, podobně jako v jednom z listů Pavlových.

Ve společnostech, kde v hierarchii hodnot stojí na nejvyšších stupních čest jakožto substance individuálního sebevědomí, je každý čin zraedy zvažován především z hlediska společného porušení takto substantia-
lizované cti; tam, kde a je takové porušení konstatováno nebo třeba jen předpokládáno, je postižený subjekt zavazován k odvě-
tě, které je společností zaručeno vysoké

morální hodnocení.

Ve světové literatuře pro takové situace a postoje nacházíme četné příklady; bohatá je v tomto směru zejména literatura španělská, zvláště v dílech dramatiků období Zlatého věku, ale jeden z nejdrastičtějších obrazů těchto jevů vytvořil Prosper Mérimée v novele *Mateo Falcone* (1829), kde otec - korsický venkovan - zastřelí svého desetiletého syna, jediného dědice svého jména, protože za úplatu udal četníkům zraněného banditu, kterého předtím sám ukryl na otcově statku.

Sloven, zrada a všechny jevy, které s ní souvisejí, patří mezi jednoduše negativně hodnocené činy, pro které lze snad případ od případu nalézt vysvětlení tam, kde stojíme v údivu nad člověkem, jenž jsou takové činy prokázány, nikoliv však ospravedlnění či exkulpací.

Tvří v tvář Sabinovi dnes matojíme před otázkou, byl-li udavačem /a tedy zrádcem těch kteří mu důvěřovali/, neboť to je naše všech-

ny nechybnosti prokázaný fakt, jako spíše nad otázkou po podstatě a míře jeho viny a tedy i oprávněnosti soudu, který nad ním vykřikl jeho současníci vylučující Sabinu z národa.

"A přece jest vše mravně tak prostá!" píše Jan Thon v komentáři ke knize Rodinné listy Karla Sabiny, kterou vydal r. 1947. "Celý národ bez rozdílu vrstev stál tehdy v příkré opozici proti rakouské centralistické a germanizující vládě. Jejím význačným a po technické stránce národu nebezpečným orgánem byla právě státní policie a její odnož: tajná policie... Ve službách této tajné státní policie byl význačný člen skupiny svobodomyšlných politiků K. Sabina. Byl v jejích službách, po léta bral od ní pravidelný měsíční plat, po léta jí dával četná a nebo přesná zprávy z tábora české opozice." A Thon dále mluví o Sabinově nekrupulóznosti a neostýchavosti ve věcech mravních i finančních, o jeho mravní laxnosti, neodpovědnosti a otrockosti, které ho přivedly do tenat státní po-

licie a udržovaly ho v nich "až do katastrofy 30.7.1878, ba zdá se, že ještě později." ³

Shon zvažuje i možnost, že by ke spolupráci s policií byl Sabina přiveden "z důvodů vyšší národní strategie", ale nenalézá žádné argumenty, které by takový výklad podpořily, zvláště když ani Sabina se takto nikdy nehájil. Sabina ovšem ve svém literárním díle s takovou možností pracoval: v *Katu krále Václava*, jedné ze tří vydaných novel, ve které byl nucen kvůli cenzuře přepracovat svůj román *Rusité*, postavil vedle kate, který je protagonistou děje, vyzvědače Martina, který svou činností měl nashromáždit co nejvíce peněz a ve vhodné chvíli jich použít na propagandu proti mezným cizincům. Jaroslav Vlček si z díla, které vyšlo r. 1844, vybral pro ilustraci Sabinových názorů z té doby tento úryvek: "...cizinců působení daleko nedosahuje ničemnost našich. V srdci naší otčiny pohybují se červi domácí, zžírající je... Kdekoliv zlého povstalo a škodného nám, vždy z kyali nějakého zrádce nebo

odpadlíka neb ničemníka bezdušného aneb zlomyslníka potutelného, vždy z čech vyšlo.",^{6/} tak to Sabina napsal...

Eva Kantárková ve svém Příspěvku k Sabi-
novým obránám konstatuje, že Sabina, "tento
konfidentní spisovatel a protihabšburský
odbojář zůstává živým nežitem na těle náro-
da" a "že se národ ani ve svých přenýšli-
vých hlavách s „případem Sabina“ nevyrovnal,
že je jej nevětebal."^{7/} A Kantárková se ta-
ké snaží ukázat, proč. Neapolenizuje o Sabi-
nově konfidenství a její mravní soud je v
tomto bodě jednoznačný. Ale jestliže ona
zdůrazňuje, že "vše je mravně tak nebo tak",
protože celý národ stál vůči vládě tehdy v
opozici a vzbuzuje v nás tedy představu mo-
nolitu - mravního i politického - jehož ce-
listvost, ne-li dokonce stabilitu Sabina
svým mravním selháním porušil, jde Kantárko-
vá dále a ukazuje, že Sabinovo odhalení,
"tak jak bylo uděláno, nebylo provedené v
zájmu čistoty a etických zásad, je to v nej-
sprostějším smyslu slova tak politický, a pro-

tože je výrazem ani ne tak touhy po mravní čistotě jako rovnivost českého tábora, zdvihne se po Sabinově odhalení takové mršň špíny, že zasahuje až i nás... je to neochutné celé: Sabinovým konfidencstvím i žurnalistickými mravy. Malost poměrů plodila konfidenty i jejich vylučovače z národa. Velká mysl by o Sabinovi soudila buď velkoryse, anebo by o něm mlčela.

Stojí v této souvislosti za pozornost názor Masarykův, vyjádřený ve Světové revoluci slovy o tzv. švihovské aféře. Na jeho výrok, že "všichni Vídní aféra měla být skartována způsobem, jakým se odklidila věc Sabinova" se odvolává M. Hýsek v Lunáru v r. 1925, když pro "národní tribunál", který Sabina "vyloučil z národa", hledá ospravedlnění posvácené mínění nejvyšší národní autority ve věcech demokracie.

Arbes, který se pokusil podat ne-li obhajobu tedy alespoň vysvětlení Sabinova "případu" / Hýsek mu vytýká apologetičnost ve vztahu k Sabinovi a zejména to, že celý

problém vlastně užil na kritiku J. Malého za jeho stanoviska a postoje vůči Sabinovi po celou dobu jeho literárního a kritického působení/, o politických a sociálních poměrech doby v závěru své studie napsal, jak je pro ně charakteristické, že pouhé prohlášení Národních listů o Sabinově zradě české společnosti stačilo. Bylo uvěřeno bez jakýchkoliv důkazů, bez vysvětlení, že se Sabinovy skutky týkaly atd. Arbes to vysvětluje všeobecnou vírou a důvěrou národa v poctivost a pravdomluvnost české žurnalistiky vůbec a především okolností, že za prohlášení Národních listů stáli muži, o jejichž věrohodnosti z tohoto hlediska nebylo pochyb.

Arbesův smysl pro spravedlnost nemohl nechat bez povšimnutí ani fakt, že se k Sabinově případu ozval i polooficiální list Prager Abendblatt, který v úvodníku ze 14. 8. 1872 zadočil na členy tribunálu, kteří domítli Sabinu k emigraci. Právem tedy Arbes - a je v tom, tuším, zcela ospravedlněn - kriti-

zuje list, že místo toho nedokázal zajis-
tit spravedlnost nespravedlivě odsouzenému
redaktorovi Vaterlandu /byl jím Josef Ka-
lousek, vychovatel u Diegrů a později univ.
profesor; Sabina vedl r. 1879 proti listu
proces, který vyhrál; předně ten sporu byl
článek ve Vaterlandu, upozorňující na čin-
nost agenta policie - "vlasteneckého špe-
houna", který podle listu působí v řadách
českých kulturních a politických pracovní-
ků. Sabina list žaloval, protože všechny
uvedené skutečnosti se zdály ukazovat k
jeho osobě a poškozovaly tedy jeho čest.../,
pro něhož Arbes požadoval požaduje reha-
bilitaci a plné odškodnění od vlády, kte-
rá v době Sabinova procesu proti listu zna-
la pravdu a měla tedy nespravedlivému roz-
sudku zabránit. 9/

Od českého nacionalismu té doby lze
ovšem těžko žádat objektivitu a uplatně-
ní spravedlnosti tam, kde jde o nápravu
škod, které byly způsobeny německému tisko-
vému orgánu; zrovna tak stěží můžeme při-

hnout představu jednotné opozice všech vrstev národa vůči vídeňské vládě, jak ji předpokládá Thon. Přinejmenším u Čechů pracujících ve státní správě, na všech úrovních mocenského mechanismu říše / a jistě takoví byli /, v armádě, v policii - tam všude musíme vedle opozičních nálad předpokládat i loajalitu; a kde je mez, za kterou loajalita přerůstá v aktivní účast na politických programech, jdoucích proti českým národním zájmům, či dokonce kolaborace s jejich vykonavateli?

Naproti tomu jedním z hlavních rysů Sabinyvy životní dráhy je jeho častá neloajalita až opozice vůči soci: v kulturní práci i v činnosti politické. Podle Urbasa právě to přivedlo Sabinu napřed k častým střetům s policií, pak do vězení za podněcování povstání v květnu 1849 a konečně na dráhu policejního agenta - udavače. A rozpornost jeho osobnosti a složitost jeho životních osudů náležitě ilustruje i skutečnost, že v srpnu 1872 - už po odhalení a výroku "tri-

bunilu" - byl tento policejní agent odsouzen německou porotou soudu v Litoměřicích v procesu proti týdeníku Slovan, jehož byl Sabina odpovědným redaktorem, do vězení na 1 měsíc a ke ztrátě 150 zlatých z kauce. "Byl to poslední trest", píše Arbes, "k němuž byl Sabina odsouzen ve veřejné službě vlasti své jako opoziční redaktor píšící proti vládě, které sloužil jako její orgán tajný orgán. 10/

V téže době píše Sabina své udání na "tribunál" z 30.7.1872, který se zároveň zabývá proti Dr. Grégrovi a spol. pokusil pohnat před soud. Hýsek v uvedeném článku v Lumíru užívá tohoto udání pro dokreslení Sabinaova charakteru, pro důkaz, čeho všeho je Sabina schopen. Hýsek zde nejprve připomíná polemiky z r. 1859 o almanach Máj, které vznikly pro Malého kritiku Milkových Večerních písní, kdy se Sabinovi po bok postavil Neruda. A teď cituje Hýsek Sabinaovo udání z 14.8.1872 "slavnému o.k. policejnímu ředitelství v Praze": "Byl jsem na schůzce

českých spisovatelů a žurnalistů protiprávně a protizákonně donucen, abych opustil vlast za okolností, které mě přinuly, abych se do-
býdal ochrany zákonů... Pokud se pasatují,
byli tam přítomni tyto pánové: Dr. Kučera,
Dr. Jul. Grégr, prof. Tonner, Neruda, Barák,
Hálek,... Opakují, že Jul. Grégr a národní
tribunál tehdy měli akta, jež byla pravděp-
odobně ukradena z nějaké registratury. ^{11/}

V 7. čísle Lumíra z r. 1928 se Hýšek k
Sabinovi vrací v poznámce Ještě případ Sabin-
ův, ve které reaguje na fejeton O. Odložil-
ka v Prager Presse ze dne 2.8.1928 "Aus Ne-
rudas Tätigkeit als Redakteur", kde je cito-
vána zpráva pražského policejního ředitelství
místodržitelů o Janu Nerudovi a litomyšl-
ském knihtiskaři Augustovi, který za Nerudo-
va redaktorství začal od r. 1880 vydávat II.
ročník Obrazů života. Podle Vlčka pomyšlel
Neruda v létě r. 1880 na to, "aby list pře-
vzal do vlastního nákladu a trvale se usadil
v Litomyšli...", ^{12/} nedostal však koncesi k
vydávání listu. V Odložilkově citované zprávě

referuje policejní ředitel Fämann o Heru-
dovi tak, že jeho plány nutně musely ztro-
skotat - Hýsek se kloní k názoru, že Heru-
du demancoval Sabina a uzavírá svou poz-
námku slovy: "Ale pak jsou svědky užasně
hry literární, v níž Sabina před čtenkou ve-
řejnosti bojuje za něco, co stejně za po-
nize demancoje; že pro něho zápasí mladý
básník, kterého on udivá a ničí - jak vy-
soko stál nad ním pronuncovaný typ zpáteč-
níka Jakub Mlý, který jde za svým konzer-
vativním literárním názorem protivě...

Am., volte mezi Sabinou a Jakubem Malým
/ to jsou slova J. Šinka, Záhadné postavy,
Novina II, str. 382; pozn. A.B./ : kdo je
větší zásluha o národní kulturu, kdo z nich
dal více podnětů a kdo z nich v pravdě pod-
rýval snažení osvětné? "13/

Přes to přese všechno mohl Arbes v r.
1895 napsat o Sabinově díle, že: "jest exi-
nentalně mravný směr všech jeho spisů v nej-
ryzejší a nejušlechtilejší sloh těch
myšlu. "14/

Sabina je nesporně osobnost, již proniká hluboký rozpor mezi činností spisovatele, kritika a publicisty, které se plně oddal jako svému životnímu poslání a myslu své existence a kterou naplňuje úctou svého odhodlání sloužit jak národu a potřebám národním, tak především umění, a mezi službou policii, vědy a vědě v historii vůči umění přinejmenším nedvěřivé, věcem českého národa v mocnářství pak rozhodně nikoliv přátelsky nakloněné. Kantárkové vychází Sabina jako "muž s démonem v duši. Démonický lidem není nic nemožného... Démon v něm má i dost přehy stát se konfidentem... Je to muž z řady Faustů... a rojal do říše své orevážlivosti i omi strašnou hru o čest, již musel prohrát. Sabina se jaksi vždycky ocitá na nejzazší možné výspě, v dobrém i ve špatném;...žádná mystifikace mu není neudobná... Je to muž povahou příliš mnohoplošný, než aby jej stačila pojmut moralistní úzkoprsost. K silným stránkám mystifikátorství

ale nepatří střízlivý odhad vlastních možností. S tím se potýkal v literatuře a to mu bylo osudné i ve špatném obchodě, který uzavřel s Pannmannem. Co ale v sobě měl, z toho se zcela vydal."15/

Čas, který nás dělí od Sabinova odhalení a "soudem" nad ním, by měl naše úvahy o něm zbavit emocí, které po zveřejnění jeho tajné činnosti ovládly současníky a znesnadnily jim tak úkol vyrovnat se se Sabinou a z jeho osudu vyvodit náležité poučení pro budoucnost.

Neboť Sabinův osud je mi výslednicí faktorů, jejichž působení přesahuje jeho dobu a sahá až k našim dnům. Vidím zde především roli vzdělance ve společnosti spojenou s velkou odpovědností za mravnost každého jeho činu a to i tam, ne-li právě tam, kde většina společnosti dává se v životě vést pohrůbkami nepravdy. Tyto požadavky na étos vzdělance a tvárce - zvláště v umění slovesném - ustavilo už naše národní obrození,

když zejména v tvrdých a životních osudech Havlíčkových, Němcových, později i Máchy poskytl české společnosti možnost vybrat si právě v nich vzor spíše pro jejího postoje občanské než pro nadčasové hodnoty jejího tvorby. Šabina se tak svou službou tajně policei po propuštění z vězení zpro- nevěřil tradici, ke které naše národní vě- domí zavazuje své vzdělance a zejména ty z nich, kteří mají největší příležitost oslo- vovat národ - své spisovatele a básníky: tradici utrpení v bídě, zároveň však ve- cti. Jeho vina především na mravním vývoji národa je ovšem velká: svou činností kon- fidenta totiž přispěl k vytvoření polarity "národní mučedník" - "zrádce národa" ve vědomí svých současníků, jímž tak poskytl možnost uhájiti nadále alespoň zdání mrav- nosti pro postoje, diktované zbabělostí či vypočítavostí, poněkud však z mrav- ním hlediska nikoliv už vzdáleností, kte- rá je dále od trnové koruny mučedníka, nýbrž těmi několika stupínky, které je přes

jen mravně staví nad řemeslo fízla a ude-
váče. Domnívá se, že tato polarita je jed-
ním z důsledků odradikalizování české poli-
tiky v druhé polovině 19. století, kdy po-
litický radikalismus části české politiky
byl po neúspěších v revoluci 1848 a v ob-
dobí, které pak následovalo, postupně nahra-
zován radikalizmem moralizujícím, zabýva-
jícím spíše k soudům o činech než ke kon-
kretním postojům, které by nutně vyžadova-
ly osobní nasazení a obět. Šabina alespoň
částí svého díla přispěl k vytvoření mrav-
ního klimatu, v němž se i na činnost poli-
tickou měla uplatňovat vysoká mravní kri-
teria, o to přísnějšího soudu se mu pak do-
stalo. Ale teprve tam, kde je odsouzena
moc, která lidi deptá a ponižuje, aby je
pak mohla využívat a zneužít, teprve tam
je možné soudit člověka. A odtud vidím do-
sahovat poučení ze Šabinaova osudu až k dneš-
ku...

Poznámky:

- 1/ **Elderot, B., Setkání s Filozofem,**
Praha 1984, str. 111; 114.
- 2/ **Bacon, F., Nová Atlantida a Esaje,**
Praha 1980, str. 48.
- 3/ **Thon, J., Rodinné listy Karla Sabiny,**
Praha 1947, str. 82 n.
- 4/ **Ibid., str. 83.**
- 5/ **Ibid., str. 91.**
- 6/ **Vlček, J., Dějiny české literatury,**
Praha 1960, str. 224.
- 7/ **Kantárková, E., Příspěvek k Sabinovým obra-**
zům. In: Které je to slovo? Strojo-
pis, dat. 1982, str. 131.
- 8/ **Ibid., str. 131.**
- 8a/ **Masaryk, T.G., Světová revoluce, Praha 1928,**
str. 12.
- 9/ **Arbes, J., Karel Sabina. In: Naše doba,**
roč. II., 1895, str. 705n.
- 10/ **Ibid., str. 793.**
- 11/ **Hýsek, M., Případ Sabinův. In: Lumír LII**
/1925/, str. 249.
- 12/ **Vlček, J., cit. dílo, str. 398.**
- 13/ **Hýsek, M., Ještě případ Sabinův. In:**
Lumír LII /1925/, str. 392.
- 14/ **Arbes, J., cit. dílo, str. 513.**
- 15/ **Kantárková, E., cit. dílo, str. 139n.**

~~enato~~

Louis

Simpson

Bánsíkem

Ameriky

Báseň musí mít talent. Ne, to není vtip. - Již spíše, je to jen zpylovický vtip, jako když někdo řekne, že každý by byl rád bohatý - ale nicméně je pravdou, že většina básníků se nedostává talentu. Ptejte se nás, jak to básník může získat. Já jsem přesvědčen. Ptejte se Roka na takové věci. Talent je jedna z těch věcí, které nemohou být koupeny, půjčeny nebo ukradeny. Mnoho lidí talent předstírá, ale nikdo se nemůže dlouho, nejméně ten, kdo předstírá. Dejte mu peníze a jeho tvář se protáhne; dejte mu cenné a rozplácne se všim. Protože ví, že to všechno je šert, uvnitř sebe stojí bez kalhot, nahý, a děti si na něj ukazují.

Řek by možná mohl být příliš mimo svou dobu, mimo své místo. Měl by se málo namáhat ve snahu někde v Ontariu, kde sta-

rý lovec zanechal sebrané básně Holného
v náručí, a překládal by je se slovní-
kem v ruce, jak by mosti, ze sloubých
kanadských nocí. Mělo by měl být třetím
synem majitele realitní kanceláře, zpronevřít
věřit peníze svého otce, a muset emigro-
vat do Brazílie. Tam by objevil Rimba-
da. Snad by měl prostě ležet v posteli
v Bronxu do svých třiceti let, s tetami
a strýčky, kteří by mu nosili pomůcky a
pobízeli ho, aby vstal, a kteří by mu za-
řizovali zaměstnání - určitě, kdyby to-
hle všichni dělal, byla by mu nabízena
zaměstnání - a do své jednadvacítky by
nenaplnil ani slovo. To by byl originál-
ní začátek, a básníci musí být především
originální.

Šel by se chovat jako básník. To zna-
čení, neměl by se podobat žádnému alavé-
mu artvěmu, nebo vlivnému šijícím bá-
sníkovi. Existuje mnoho druhů básníků.
Někteří mají lesklou kůžešim, černý ko-
něk a malé ostré dráčky, jiní jsou jako

čápi, rybníci a plní roztomilosti, jiní jsou přehovani jako tygři. A všichni patří do zoo nebo do muzea. Opravdový básník se jim musí vyhýbat na sto tonů.

Nesmí sloužit jiným lidem. To je škol sluhy.

Překvapení, že každý čte všechno, co jste napsal, a že to každý bere vážně, jako kdyby tomu tak bylo. A pak, vaše potěšení. Jaké právo mají číst vaši pošta?

Když někdo řekne něco pro nebo proti básni, kterou jste napsal, cítíte, že by jste měl říct: "Neslyšte, já pracuji pro své živobytí. Když píši básně, tak dělám svou práci." A pak, bolení břicha, když jste někomu představen jako básník. A narušený pohled osoby, již jste byl takto představen.

"Abychom měli velké básníky, musíme mít také velké obecenstvo." Tohle bylo

z Whitmana, které zlobivě každé vydání časopisu Poezie, je ani tak blízko opaku pravdy, jak jen může být. K tomu, aby byl někdo vřeterným básníkem, je potřebná jediná věc: velký talent. Není velkého obecnství pro poezii. Obecnost pro špatné psaní - ano!

Znázkou špatného básníka je, že je populární, zvláště mezi lidmi, kteří "obvykle nečtou poezii". Aby se líbil, musí vyrábět standardní, "osobitá" zboží. Všechno, co takový duch vytváří, je interpretovatelné a ošklivé, a proto snadno pochopitelné pro "průměrného čtenáře". Originalita není vítána - alespoň dokud nemine řádka let, kdy se už originalita rozředila a stala se módní, a už není originální. Ti, kteří doufají v "renesanci" verše, nepřítelnu počtem prodaných svazků, očekávají prostě něco, co se nemůže stát. Protože básnickový školen je uživat představitost, a představitost jde za vše, co už je známo - to jest, za obecnost.

Báseň, napsaná před třiceti lety může být populární nyní - obecněstvo bylo na ni připravováno; sentimentální poezie dneska může být populární - protože pochlebuje emocemi obecněstva. Ale opravdová poezie nemůže být populární ve své době. Básník to ví, a doufá, že bude čten svým kolegy básníky a několika inteligentními čtenáři.

Existuje jediný zákon pro básníka - říkat pravdu! Po celé roky se snažíte psát, a nakonec stojíte před dvěma možnostmi - - buď psát to, co je přijatelné, nebo říkat pravdu. Jestliže píšete to, co si opravdu myslíte, naleznete se na osamělém místě. Ale jestli to myslíte s pevnou vážností - a jestli ne, nejste básníkem - musíte se na toto místo dříve či později dostat. Čím dříve, tím lépe.

V Americe je největším pokušením pro spisovatele, stejně jako pro ostatní lidi, úspěch. Několikrát v mém životě se

mi naskytla možnost p a t ř i t. Setkal jsem se s několika významnějšími muži literatury mé doby, a dali mi na srozuměnou, že by mi rádi nějakým způsobem pomohli. Ale můj vnitřní hlas, jako okřesťanův hlasení, říkal: "Uprohni do svého života!"

Vím příliš mnoho o literárním životě. Vím, jakými prostředky, jakým stálým nadschťováním svých lepších stránek, jakým patolizací v tisku a mimo něj si podprůměrný spisovatel udělá jméno. Jak řekl Rusky, sláva, poslední slabost ušlechtilé duše, je první slabostí duše nízké. Potřeba slávy udělala z mnohého slušného muže závistivého, zlomyslného, domýšlivého, sebeklamajícího ubožáka. A čím se může vychloubat? Hratí kritik.

Je škola básníka říkat pravdu. A samozřejmě musí mít talent. Jeho jediné uspokojení je v psaní básní - zdánlivě marné proceduro, při které sedí a zírá na prázdnou stěnu, kouří a čas od času značí

kus papíru. Byly napočiny hry o pianistech a malířích, ale psaní poezie je nejmenš vhodně pro dramatické zpracování.

Je stále těžší a těžší napsat básně. To je, můžu nějakou básně začít docela dobře - ale jak ji zakončit?

Ještě před několika roky jsem byl schop-
pen začít a skončit básně. Zjišťuji, že
básně byla řízena určitými vnějšími silami
k určitému konci. Ale jednoho dne jsem
zjistil, že myšlenky se lépe vyjadřují v
proze. Ne, bylo to víc než toto zjištění.
Zjistil jsem, že se už nechci jen líbit.
Štenář má určitou zásobu odpovědí na my-
šlenky - napřiliil silných, ale nicméně
účinných - na metrum, metaforu, rým. Bá-
seň, která je přinášena jeho zásobě odpo-
vědí, je "dobrá", básně, u které tomu tak
není, je "špatná".

Zjistil jsem, že chci psát špatné bás-
ně - básně, které nezávisí na štenářově
zásobě odpovědí. Chtěl jsem psát básně,
které by se nelíbily. Poslední tři roky

jean se učil psát tento nový druh básní. Nejdůležitější známa je v obecně / zda někdo píše ustálenou formou, nebo bez ustálené formy, není zásadní otázka - je věci hlupáků obírat se těmito věcmi, a ovšem je to jediná otázka, o které se kritici cití kompetentní diskutovat.

Nemisto zjištění, které znova ubezpečují čtenáře o své nemecenosti, nebo ho šokuji svou podivností, nemisto nímorů jsou v nich jen obrazy a odrazy.

Nikdy nemohu ukončit tyto básně. Zápas s nimi a opouštím je, když jsem vyčerpan. a často vše co připomínají, je hrst frází.

Obtíž je v tom, že abych napsal tento nový druh básně, který tryská hlavně z podvědomí, musím pracovat ne na technice, ale zlepšovat svůj charakter.

Jak je jednoduché, ustanout na určitém stylu, psát určitou básně znova a znova! Většina veršotepců dělá právě toto. Lublíkuji novou knihu těchto básní každé čty-

Mi roky, a když se dost sami neopatrovali, vyhrají Kulitzerovu cenu.

To nebylo řečeno proto, aby jste se stal profesionálním spisovatelem - můžete dělat, co chcete. A co můžete ztratit?

Práce vám jde pořád dobře, ale o co prosíte, je inspirace. To jezt, jednoho dne sedíte, a jak tak bojujete s básní, zjistíte, že bojujete s andělem. Pak všechny fráze splývají v jednu, nedokončené básně ležící na desce klozetu se vztyčují a slévají se. Jemu přiměšány v něco, co jste logicky nepochopil. V takových chvílích, které jsou nedostatky vzácné, napišete, ale asistujete při narození pravdy v kráse.

Samozřejmě, pro některé lidi je tohle nezmysl. Pro hluchého neexistuje hudba, pro slepce nejsou hvězdy na nebi.

Ne, poezie neumírá, a verš není umírající technika. Ti, kteří řekli že ano, snad s přáním, aby tomu tak bylo, byli

prozaici a někteří kritici. Gratulovali si předčasně. Velká část kritiky není nášim, šim by se někdo mohl vychloubat. Kritika posledních štyřiceti let byla povětšinou falešným druhem umění, druhem divadelního představení pro plaché literáty. Znal jsem kritiky, kteří byli ardeem herci, tvořící vlastní pojetí Maskolnikova, Bonna či Freuda.

Co je nejvíce rozčarující na kritice, je, že když zkoumáte kritikovy metody, pod pláštikem půvabné rozumnosti vidíte jen předsudky a tabu. Kritikovo umění záleží na vypětí jeho osobnosti, na nejistě kvalitě. Básníci, spisovatelé a dramatici nyní také užívají svou osobnost, ale získávají z ní jen určité omezené objekty - básně, román, hru. Pracují s fakty. Ale kritici pracují s názory.

Věk prózy? Všechna próza byla syntézou kultury, a kultura nebyla zřizena k nějakému věčnému účelu.

Nové verše pro Quasquarawaye a Mizru Mu-
Murada Ali Boga

"... zvláštní verš, který chceme vytvořit,
bude veselý, suchý a nepřirozený."

T. R. Hulme

Ó roztomilá naděje!
Ó království nebo na zemi!
Víš jsi pana Eliota naklonit se
přes přepážku
Jako roztomilou mami,
A dva malé indiány s černými došňůky
Hledat vstup.
A byl jsem uchvácen písní
Vytríbenosti.
Buďte skromnější muži.
Spívejte píseň k Bohu,
Píseň vyloučení.
Protože není totiž být vybrán,
Jako nebýt vyloučen.
Budu spívat k Bohu
Hlasem který je roztomile suchý.

Když pracujete s poezií samou, všechny
tyto ostatní věci - otázka obecnostva, mód
v kritice, záviat a nenívat, které vás

leží v cestě jako kameny dráha - sniží.
A otázka jak poit sniží zrovna tak.

Am. Ale proč raději neřeknu, co poezie je, než co není?

Ten druh poezie, o kterém mluvím, v Americe po dlouhou dobu neexistoval. Možná, že ještě neexistuje. Pokusy o ni se objevují ve Whitmanovi, v Hartu Craneovi. Ale většinou jsme měli poezii kultury, ten suchý verš doporučený Hulsem, nebo verš sentimentální.

Co potřebujeme, je úplně básnická inteligence, jaká existovala v Milken, Yeatsovi, Blakeovi. Kdyby Frost měl oheň, jaký by to byl básník! Ale vždy v něm byl útek z posledního zajetí. Koupající se blíže ho vždycky vrátila bezpečně zpět na zem, zastavil se v lese jen na několik minut, a pak šel dále. To byla moudrost, ale ne největší poezie. Co potřebujeme, je básník originálnější, a šistě básnického talentu. To jest, někoho, kdo by vytvořil nové způsoby nazírání na věci,

kdy by vrhl metaforu až k hranicím. A když by se takový básník zajímal také o normální život, měli bychom velkou americkou poezii. Takový básník by nemusel ospravedlňovat svou existenci v Americe, zbytek nás by se musel ospravedlňovat před ním.

"Básníken Ameriky" je přeloženo ze sedmého
čísla časopisu Poetry, London 1971
Přeložil Petr Rieger.

Louis Simpson: nar. 27.3.1923
na Janajee; od r. 1940 žije v USA. Vystu-
doval Kolumbijskou univerzitu, od r. 1959
profesorom literatury na Kalifornské uni-
verzitu v Berkeley. Básník, kritik, pro-
saik, spojený se skupinou "Sixties". Vy-
dal sbírky: *The Arrivistes* /1949/, *A Dream*
of Governors /1959/, *Good News of Death*
/1963/, *at the End of the Open Road* /1963/,
Selected Poems /1965, 1967/ ...

snato VI

Glenoue

zina 80

~~enato~~

J i t i

V i c h a

K r a j i n a

m i l o s t

p o d z í m e

je tolik světla
a já stále novín
černámi kapesníky
mávají ptáci
u cesty jifiiny
v košilích alby
slunečnice hledí
vyklovánýma očima
a já stále novín

přibíl jste mou duši
mezi dálku a dálku

províhá tichem

zavřete si dveře
táhne sen

na koštěti láta
bíhá tesknice

můj podzime

nedopsaný dopis

až poznám

že už nejsi domov

/ pouze dům /

až do oblohy tvých očí

budou ke mně vzlétat

mlčenliví ještěby

až rybáři jezírnatých hlubin

budou lovit

večer za večerem

utonulá slova

stínítko lampy

plnicí pero s inkoustem

pro nedopsaný dopis

až studené světlo vrhne dlouhý stín

jak látku ukončenou

nou hlavou přibitou

k podpatku tvého střevíce

nebudu plakat

usněji se v nísta

kde v krvavém stínu
tvé srdce končí práci popravčí

a budu přísahat
aby poznal že to bolí
a pak

se k sobě zády obrátíme
pak se oba ve zvuk přeměňme
v staccato kroků

které se vzdalují
vzdalují
vzdalují

až budu jista že mě nikdo nealyší
jen Kristus popravená láska
pomodlí se strašně smutnou
bílou
za tebe

t i ě o

padá list

padá list

padá slza

padá stín

na cesty uholené

vzýval jsem někdo jeřabin

a rty nám zkrvavené

duha

nejedive

bolest má barvu

červenou modrou a zlatou

a pak

sluneční jehlice

probodne živý střed

aby smrt byla jistá

a pak

kříšťalová stupa

poslední stohem

na rakvičkách

dešťových kapek a slz

a pak

v krápníkových stékách

do tajemného kamínku

smutného prstenu

Ezra Benova

ř e k l a

je jaro

a strom

zakoktal zelená slova

kosice skočátkou

křehce modrého světla

až k žloutku slunce se klová

řekla / hippies /

s blonbami blatouchů v ústech

drnkala stříbrné snění

koťničky pohledů budoucích

milenců klepaly do mlčení

střevíček do jara ona

vybubávala něm

jen co se rychlými stehy tu

vála poslední černou záplatu

sněhu

přím do srdce

a řekla

j a r o

p o p e l e o

svlékání věcí svlékání až k slovu

O oheň čístejší vstupuje v praseň

Sovienka proti chráníte ten popel

pusetý hrabec krvácený lánsa

Milionkrát už ohněm přetavený

pál v holétku a polovinou v rakev

z jabloně která srážovělým přesem

stékala vzhůru k pevným destin štítu

kteřý měl hřívu z ohrořelých krovů

a bílých ramen svlékání až k slovu

Vaše oči jsou stříbrné popelnice

se žhavým uhlím večerního nebe

Chlad stoupá na hladin křídly tlukou ptáci

A labuť jsou písně před mlčením

Krajina milost

Do pomruosti dní a zamklosti oken
napadl snáh tak bílý bílý snáh
To já dechem utkaná neslyšných krokem
na vložkách skryj se v závějích

a s hejnen koroptví z nich vyplaš cizí
ráno

ať cítím jeho dech když okna zasklíl mráz
ať v přízi svatební je čisté ticho státní
a v prsten sluneční její posíláš

přes řídky boránčí bělostně spících stromů
podivně zasněžených vzhůru i do hlíny
chrvějí se iud dotaky sněžených tónů
kterými rozkmitáváš vteřiny

Balada říjnová

Pavouk si přede do ziny
řízící kajícníka

Pod okny panny jířiny
čekaly na ženicha

Jen jednu noc jim lásku lhal
žhavě je k sobě vinul

Šim je vítr kolébal
v oprátee z hermelín

Pavouk šel přede na rubáš

Stará věž

Těžkými vzdechy za dne zkrvácena
Za noci v černém větru truchlící
Svůj mateřský křížek už jenom náleží
Na bledé čelo tiskne opouštěná
A její stín jak šíje nalozená
Bolestnou tíhou padá na duši
Prvomozenci netuší ať netuší
Kolik šel Bůh a smazal jejich jména
Kmot věčné lampy doutná na smetišti
mlčení staré věže odčítává přístí
až místo zvonu srdce zavzlyká
Lohnul se Jonáš v jícnu temných hlin
tlučením Minive klášením rozvalin
Opilý hrobník vítr nafílá
Smotou nafílá

